

A 2022-es PISA-mérés eredményeinek bemutatása és értelmezése a Magyar Tudományos Akadémián

Beszámoló az MTA Közoktatási Elnöki Bizottság rendezvényéről
(Budapest, 2023. december 19.)

A PISA-mérés (Programme for International Student Assessment) immár nyolcadik alkalommal szolgáltat eredményeket arról, hogy az OECD szervezet tagállamaiban és partnerországaiban tanuló 15 éves diákok milyen kompetenciákkal rendelkeznek. Az MTA Közoktatási Elnöki Bizottság három felkért előadója ezeket az eredményeket ismertette és értelmezte a magyar tanulókra fókuszálva *A legfrissebb PISA-felmérések eredményeinek értékelése* című rendezvényen.

Bozó László, az MTA Közoktatási Elnöki Bizottság elnöke köszöntőjében hangsúlyozta, hogy a Magyar Tudományos Akadémia fontos küldetése a közoktatás-fejlesztés tudományos megalapozása, és megköszönte az előadók gyors munkáját, hiszen a PISA-mérés eredményei 2023. december elején kerültek nyilvánosságra. Ezt követően Molnár Gyöngyvér, az MTA Közoktatási Elnöki Bizottság társelnöke, az előadóülés levezetőelnöke röviden bemutatta a PISA-felmérés módszerét és történetét. Ismertette, hogy a 2022-es felmérésben 81 OECD-tagállam és partnerország, ill. -régió 690 ezer diákja vett részt, és az adatok 29 millió tanulót reprezentálnak. Összefoglalóan kiemelte, hogy az eredmények szerint az OECD-államokban minden negyedik 15 éves tanuló alacsony képességszintű, és az OECD-átlagok – a korábbi méréshez képest – estek. Az olvasás, szövegértés és a matematika területén az esés mértéke háromnegyed évnnyi tanuláshoz felel meg, és ez nem magyarázható egyértelműen a COVID-járvány alatti távolléti oktatással.

Mindkét nyitóbeszédben elhangzott, hogy az oktatás minőségének meghatározó szerepe van az egyes országok gazdasági fejlődésében. Molnár Gyöngyvér ezzel kapcsolatban elmondta, hogy a PISA kifejezett célja az oktatáspolitikai döntések támogatása. A mérés ugyanis nem diszciplináris tudásra vonatkozik, hanem olyan kompetenciákra, melyeket a 21. századi társadalmi, gazdasági és munkaerőpiaci helyzet megkövetel.

A nyitóbeszéd után az előadók az eredményeket a három kompetenciaterület szerint (1. olvasás, szövegértés; 2. matematikai műveltség; 3. természettudományos műveltség) mutatták be.

Az első előadó, Steklács János egyetemi tanár (Pécsi Tudományegyetem) A PISA 2022 olvasás, szövegértés eredményei c. előadásában ismertette, hogy 6198 magyar diák vett részt a felmérésben. Bemutatta, hogy a szövegértés területén már 2012 óta

negatív változás tapasztalható, s bár nem beszélhetünk látványos romlásról, a veszélyeztetett tanulók száma igen magas. A tanulók 26 százaléka nagyon alacsony képességszinttel rendelkezik, a kiemelkedően teljesítő tanulók száma pedig nagyon kevés. (A tanulóknak csupán 5 százaléka éri el a két legjobb, az 5. és 6. teljesítménycategóriát.) A rosszul teljesítők között ráadásul egyre nagyobb arányban vannak az alacsony szocio-ökonómiai státuszú családok gyermekei, mely az oktatási rendszerünk nagyfokú esélyegyenlőtlenségére hívja fel a figyelmet. Steklács János ezután amellet érvelt, hogy a pedagógia rendelkezik azzal a tudással, hogy hogyan lehetne javítani a tanulók teljesítményét. Egy korábbi tanulmányára (Steklács, 2018) hivatkozva 15 javaslatot fogalmazott meg. Kiemelte a reading literacy fogalmát és szemléletét, vagyis hogy minden tantárgynál tanítandó az ahhoz kapcsolódó írásbeliség. Rámutatott arra, hogy a tudás megszerzésére irányuló képességek fejlesztésére van szükség, és hangsúlyozta a szűrés, a felzárkóztatás és a tehetséggondozás fontosságát. Amellet érvelt, hogy a tanulók minden iskolafokon fejleszthetők: az olvasástanításra a felső tagozatban és a középiskolában is szükség van, és a metodika rendelkezésre áll.

A második előadó, Csikos Csaba egyetemi tanár (Szegedi Tudományegyetem) a matematikai műveltség területen elért eredményeket ismertette és értelmezte. Kiemelte, hogy a magyar átlag ezen a területen nem különbözik szignifikánsan a OECD-átlagtól, viszont a magyar tanulók 29,6 százaléka gyengén teljesít. Kétségét fejezte ki az EU azon céljának teljesíthetőségével kapcsolatban, mely szerint a gyengén teljesítők aránya 2030-ra 15 százalék alá szorítható. Előadásában ezután kimutatta, hogy a három műveltségi területen elért eredmények jellemzően összefüggést mutatnak. Ha egy ország vagy régió az egyik műveltségi területen (pl. a szövegértésben) javulást ér el, akkor nagy eséllyel a másik két műveltségi terület eredményei is javulnak. A tanítás rendszerszintű fejlesztése szükséges tehát, hiszen kevés az esély arra, hogy bármely terület a másik két terület nélkül fejlődjön. Kiemelte a tanításban a tantárgyközi kapcsolatok fontosságát, például a nyelvtan és a matematika összekapcsolhatóságát a nyelvi, logikai képességek fejlesztésén keresztül. Végül a magyar eredményeket tágabb kontextusba helyezve értékelte az előadó. Egy korábbi munkájára (Csikos, 2006) hivatkozva arra hívta fel a figyelmet, hogy az ún. Emberi Fejlettségi Index (HDI-mutató) kölcsönösen összefügg a PISA-eredményekkel. Az oktatási rendszereket tehát mindig az adott ország oktatási, kulturális és gazdasági jellemzőivel összefüggésben kell értelmezni. Amellet érvelt, hogy az Emberi Fejlettségi Indexhez viszonyítva a magyar iskolarendszer viszonylag jól teljesít.

A harmadik előadó, Korom Erzsébet egyetemi docens (Szegedi Tudományegyetem) a természettudományos műveltségi terület eredményeit ismertette. A nemzetközi rangsor áttekintése után az eredményeket úgy összegezte, hogy a hazai természettudományos eredmények az OECD-átlag szintjén vannak. Bemutatta, hogy 2012-ben és 2015-ben visszaesett a hazai tanulók teljesítménye ezen a területen, és bár azóta javulás tapasztalható, a 2006-os és 2009-es eredmény szintet még nem értük el. A leggyengébben és a legjobban teljesítők aránya is az OECD-átlag szintjén van, de ez nem jelenti azt, hogy nincs szükség fejlődésre. A leggyengébb tanulók felzárkóztatásán túl a tehetséggondozás fontossága mellett érvelt. A kifejezetten jól teljesítő tanulók aránya ugyanis hazánkban nagyon alacsony: csak 6 százalék. (Ez az érték pl. Szingapúrban 15 százalék.) Hangsúlyozta, hogy a tudományos adatok kezelése, a vitatkozás

és a gondolkodás más tantárgyi területeken is fejleszthetők, és ennek hatása megmutatkozna a természettudományos műveltség területén. Kiemelte az aktív (pl. projekt alapú) tanulási formák hasznosságát, valamint a hiteles adatok és hírek felismerését szolgáló képességek jelentőségét. Amellett érvelt, hogy a tanárok fontos feladata a természettudományos témákkal kapcsolatos attitűdök formálása, melyeknek szerepe van abban is, hogy általában a tudományos tevékenységekhez hogyan viszonyulnak a diákok. Az előadás nemzetközi tendenciákba is betekintést nyújtott. Korom Erzsébet ugyanis ismertette a fiúk és lányok közötti különbségeket, valamint a legjobban teljesítő országok fejlődési irányát mindhárom műveltségi területen.

Az előadásokat követő kötetlenebb diszkusszióban mindhárom előadó felszólalt. Csíkos Csaba a hallgatóság figyelmébe ajánlotta Tóth Edit (2014) disszertációját, mely azt taglalja, hogy a hazai pedagógusok hogyan értékelik a mérési helyzeteket és a mérések tanításra gyakorolt hatását. Steklács János hangot adott kritikájának, miszerint a PISA esetében nem valósul meg az eredmények széleskörű disszeminációja. Korom Erzsébet ezzel kapcsolatban elmondta, hogy a tanárokat segíteni kell abban, hogy az eredményeket megismerjék, és a tanítási módszereiken változtatni tudjanak. Ehhez azonban oktatáspolitikai akaratra is szükség van.

Az MTA Közoktatási Elnöki Bizottság honlapján elérhető az előadóülés felvétele, és a PISA-méréssel kapcsolatban az Oktatási Hivatal honlapján is érdemes tájékozódni. Az MTA Közoktatási Elnöki Bizottság a 2024-es évben folytatja a PISA-eredmények ismertetését és értelmezését, hiszen a negyedik terület, a kreatív gondolkodás eredményei 2024. tavaszán kerülnek nyilvánosságra.

IRODALOM

- Csíkos, Cs. (2006). Nemzetközi rendszerszintű felmérések tanulságai az olvasástanítás számára. In Józsa, K. (Ed.), *Az olvasási képesség fejlődése és fejlesztése* (pp. 175–186). Dinasztia Tankönyvkiadó.
- Steklács, J. (2018). PISA 2015 után, PISA 2018 előtt. A szövegértő olvasás fejlesztésének, tanításának feladatai. *Könyv és Nevelés*, 20(1), 30–49.
- Tóth, E. (2014). *Pedagógusok véleménye a rendszerszintű mérésekről és azok tanítási folyamatra gyakorolt hatásáról*. PhD-értekezés. https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/2469/15/disszertacio_toth_vegleges.pdf (2024. 01. 09.)

Lois Márta